

Landet som stiger — Roslagen reser sig ur havet

Läroplaner · Visit Roslagen

Stadie 4–6 · mellanstadiet

För 15 000 år sedan låg Roslagen under en **inlandsis upp till 3 km tjock**. Isens tyngd tryckte ner jordskorpan. När isen smälte började landet långsamt resa sig igen — och det gör det **fortfarande, ~4 mm per år** (40 cm per århundrade). Sedan vikingatiden har Roslagen stigit **~4 meter** ur havet. Därför ligger forntida hamnar i dag inåt land, och skärgården förändras hela tiden.

Läroplan (Lgr22): Geografi: kartan; naturlandskap; Sverige och Norden; jordytan och hur den förändras.

NO/Biologi: istiden; hur växter och djur koloniserar nytt land. **Historia:** spår av forntiden i samtiden (vikingahamnar inåt land, Birka).

Lärandemål

Efter detta kan du ...

1. förklara varför landet stiger (isen tryckte ner → lättnad → landet höjs)
2. räkna ut hur mycket landet stigit sedan vikingatiden
3. läsa en strandförskjutningskarta och se var stranden gick förr

Lektionsplanering

Enskild lektion (60 min)

FÖRE (10 min) "Birkas hamnled slutade fungera på 1200-talet — varför?" Låt eleverna gissa.

UNDER (35 min) 1) Inlandsisen (3 km tjock, för 15 000 år sen) + landhöjning. 2) **Räkneövning:** 4 mm/år → 40 cm per 100 år → ~4 m sedan vikingatiden. 3) **Strandförskjutningskarta:** SGU:s kartvisare (eller visitroslagen.com/landet-som-stiger) — dra tillbaka tiden: var gick stranden vid din ort?

EFTER (15 min) Skriv en faktatext: "Varför ligger gamla hamnar i dag inåt land?"

Flera lektioner — veckospår (5 pass)

Pass	Innehåll
1	Istiden & inlandsisen
2	Räkna landhöjningen (mm/år → m)
3	Strandförskjutningskarta (SGU) — var gick stranden?
4	Biologi: livet koloniserar nytt land
5	Faktatext + redovisning

Differentiering

Stötta: delvis ifylld räknemall. **Utmana:** räkna ut ungefär när en viss plats steg ur havet.

Bedömning

Eleven förklarar mekanismen enkelt, gör beräkningen, och kopplar landhöjningen till spår i samtiden.

Kopieringsunderlag

Kopieringsunderlag · Räknemall "Hur högt har landet stigit?"

Landhöjning $\approx$ **4 mm per år** = **0,4 m** per 100 år.

Sedan vikingatiden (~1000 år): 4 mm $\times$ 1000 = **4000 mm = 4 m**.

Räkna själv: hur mycket sedan din mormor föddes (~70 år)? ____ mm = ____ cm.

Kopieringsunderlag · Strandförskjutningskarta

Öppna SGU:s kartvisare (strandförskjutning) eller visitroslagen.com/landet-som-stiger. Markera din skola.

Dra tiden tillbaka till vikingatiden — var gick stranden då? Rita in den.

Roslagen-resurser

- **SGU:s strandförskjutningsmodell / kartvisare** — interaktiv karta över hav/land bakåt i tiden (publik, CC0).
- **visitroslagen.com/landet-som-stiger** (kommande) — tidsslider över Roslagen + **/fornlamningar** (fortida hamnar och lämningar).
- Visit Roslagens bildbank — miljö-/landskapsfoton · SMHI (havsnivå) · Wikipedia "Landhöjningen i Stockholm".

Visit Roslagen · Lärarhandledning "Landet som stiger" · visitroslagen.com/for-skolan · Lgr22. Källor: SGU, Skolverket (Lgr22), Wikipedia "Landhöjningen i Stockholm".